

Bigamie bij Ooievaars (*Ciconia ciconia*)

Hans Post & Fred Rueb

In 1987 deed zich in Diergaarde Blijdorp bij Ooievaars een geval van bigamie voor. In onderstaand artikel wordt hiervan verslag gedaan.

Gedurende de winter 1986-1987 verbleven er in en rond Diergaarde Blijdorp te Rotterdam vrijvliegende Ooievaars. Deze maakten deel uit van het ooievaarsproject van de Vogelbescherming en waren te herkennen aan hun brede metalen pootring. Het aantal in Blijdorp pleisterende Ooievaars varieerde tussen nul en vier per dag. Vaak hielden de vrijvliegende Ooievaars zich rond een weide op waar Ooievaars uit de eigen collectie verbleven. Ook stond er regelmatig een op een hoge schoorsteen op het diergaardeterrein.

Reeds op 27 februari 1987 werd een paring waargenomen tussen een geringde, vrijvliegende Ooievaar (σ ; geboren in 1981 in Wasenaar met ringnummer 733) en een geleewiekt Blijdorpvrouwtje. Deze situatie was identiek aan het broedseizoen 1986, toen dit paar drie jongen kreeg waarvan er in dat najaar twee op trek gingen. Ook op 3 maart werd er een paring gezien en het mannetje was druk in de weer met het aanbrengen van nestmateriaal waarvan een grondnest werd geconstrueerd. Alles wees erop dat de situatie van 1986 in 1987 zich zou herhalen.

Tussen 3 en 16 maart diende zich echter een derde Ooievaar aan. Op 16 maart werd deze vogel samen met het mannetje 733 op de schoorsteen gezien, bouwend aan een nest. In de laatste week van maart werd een gedragsverandering waargenomen zowel bij

het σ als bij het Blijdorpvrouwtje. Het mannetje kwam nog maar zelden met nestmateriaal naar het grondnest en stond bijna nooit meer op de weide. Het Blijdorpvrouwtje sprong bijna dagelijks uit haar verblijf. Dit was iets wat ze tot dan toe nog nooit had gedaan. Wij namen zelfs één maal dit gedrag waar toen 733 met nestmateriaal dicht over haar heen vloog en vervolgens naar de andere Ooievaar op de schoorsteen koers zette. Het nest op de schoorsteen vorderde gestaag. In enkele weken werd een nest van ongeveer 75 cm hoogte gebouwd. Op 1 april werd een paring gezien bij de Ooievaars op de schoorsteen. Op 5 april werd het Blijdorpvrouwtje uit haar verblijf gehaald en naar een weide aan de andere zijde van de diergaarde verplaatst. Door haar gedragsverandering was het niet langer verantwoord haar op de

Het door de Ooievaars zelfgebouwde nest op de schoorsteen van het roofdiergebouw van Diergaarde Blijdorp.

Foto: F. van Bommel.

Ooievaar met ringnummer 733 samen op het nest met de Ooievaar met ringnummer 711.

Foto: F. van Bommel.

oorspronkelijke weide te laten. Op 10 april werd er weer een paring op het schoorsteen-nest gezien.

Door de onbereikbaarheid van het schoorsteennest was niet met zekerheid vast te stellen of er eieren waren gelegd. Rond 29 april werd uit het gedrag van de vogels afgeleid dat er vrij zeker eieren waren. Een van de Ooievaars zat voortdurend op het nest en leek te broeden. Het mannetje ontdekte vrij snel het verplaatste Blijdorpvrouwje. Dit vrouwje bouwde zelf een nieuw grondnest. Het mannetje verbleef 's nachts vaak bij haar.

Tussen 30 april en 10 mei legde ze zes eieren. Op 14 mei werd 733 broedend op het nieuwe grondnest gezien (het ringnummer werd voor alle zekerheid met een telescoop opnieuw afgelezen). Op 15 mei werd 733 weer op het schoorsteennest afgelezen. Ook kon nu het vrouwje worden geïdentificeerd. Het bleek een vogel van 1983 te zijn, ook in Wassenaar geboren en dus goed beschouwd een twee jaar jongere zus van 733. Dit vrouwje bleek volgens onze aantekeningen op 11 november 1986 in Blijdorp te zijn afgelezen en had dus in ons land overwinterd.

De stand van zaken was op 15 mei dus als volgt:

- op het schoorsteennest het mannetje 733 met het vrouwje 711 broedend op een onbekend aantal eieren.

- op het nieuwe grondnest het mannetje 733 met het Blijdorpvrouwje broedend op zes eieren.

Op 1 juni was één ei uit het nieuwe grondnest gebroken. Op 10 juni werden er op de schoorsteen twee jongen gezien. Het mannetje bleek twee weken daarvoor voor het laatst bij het Blijdorpvrouwje te zijn gezien. Wij veronderstellen dat het uitkomen van de eieren op het schoorsteennest er toe heeft geleid dat 733 het Blijdorpvrouwje en het grondnest had verlaten. Zijn aandacht lag nu blijkbaar geheel bij het schoorsteennest vanwege de daar aanwezige jongen. Het Blijdorpvrouwje verwijderde tot twee keer toe de eieren uit het nest. De eieren werden geschouwd en er bleken er drie bezet te zijn. De embryo's waren echter afgestorven. Het lijkt aannemelijk dat 733 kans had gezien zowel het Blijdorpvrouwje als 711 te bevruchten, hoewel paringen tussen 733 en het Blijdorpvrouwje na de verplaatsing van het vrouwje niet meer werden gezien. 733 werd verder niet meer bij het Blijdorpvrouwje waargenomen. De twee jongen op de schoorsteen groeiden goed. Op 15 juni zochten 733 en 711 om de beurt voedsel op een van de Blijdorpweiden. Eëndagskulken en vis werden daar verstrekt. Ook foeraageerden ze buiten het diergaardeterrein. Eén juli zagen wij de jongen voor het eerst staan en op 8 juli namen wij vlieg oefeningen waar. Op 28 juli vlogen de jongen uit. Op 1 decem-

ber zijn zowel de jongen als de ouders nog aanwezig.

Wij zijn benieuwd of komend jaar deze situatie zich zal herhalen. Wat zal er gebeuren wanneer op beide nesten jongen worden geboren? Hoe draagt het mannetje dan bij aan de zorg voor de jongen van beide nesten? Wij zullen de Ooievaars komend jaar nauwgezet

in het oog houden, mede vanwege het feit dat bigamie bij Ooievaars in de literatuur nauwelijks beschreven blijkt te zijn.

Dankwoord.

Wij bedanken de heer D.A. Jonkers voor het kritisch doorlezen van dit artikel.

■ Hans Post & Fred Rueb, Diergaarde Blijdorp, Van Aerssenlaan 49, 3039 KE Rotterdam.

LITTERATUUR:

Glutz von Blotzheim U.N. & K.M. Bauer (1966): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 1. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

Haas, G. (1964): Horst- und Partnerwechsel eines Männlichen Weisstorchs innerhalb eines Brutzeit. Jh. Ver. Vaterl. Naturkde. Württemberg. 118/119 Jahrgang März, 1964.

■ Hans Post & Fred Rueb, Diergaarde Blijdorp, Van Aerssenlaan 49, 3039 KE Rotterdam.

De redactie wil nog wijzen op een korte mededeling in 'Ornithologische Mitteilungen' door J. Radkiewicz die bigamie bij Ooievaars vermoedt. Hier op aansluitend meldt professor dr. Ernst Schüz dat hem ongeveer een dozijn gevallen bekend zijn waar het samen verblijven en zelfs samenleven van drie, zelfs ook vier, Ooievaars op één nest werd vastgesteld.

Radkiewicz, Józef (1986): Gibt es Bigamie beim Weisstorch (*Ciconia ciconia*)? Ornithologische Mitteilungen 38 (6) : 139. Met aanvullende gegevens van Ernst Schüz.

Jeugdbonden kijken naar vogels

Over het hele land zijn afdelingen van de jeugdbonden voor natuurstudie verspreid. De leden houden zich bezig met het kijken naar de natuur, waaronder vogels een belangrijke plaats innemen. Elk weekend worden gezamenlijk excursies gehouden naar de polder, het bos, het strand of de hel. Soms op de fiets dan weer wordt er gewandeld, soms ook geroeid. Er werden dia-avonden georganiseerd en werkgroepen hebben daarnaast hun eigen bijeenkomsten. Soms verdiepen ze zich in een bestemmingsplan of proberen bebouwing van een waardevol natuurgebiedje tegen te gaan. In de vakanties worden er kampen gehouden in allerlei mooie streken van ons land. Er wordt dan geslapen in een tent of een koeiestal.

Kijken naar natuur kun je overal. Het bijzondere van de jeugdbonden is dat je er mensen tegenkomt die er lol in hebben om dat gezamenlijk te zien. Hoe en waar dat bepaal je zelf.

Alle activiteiten worden georganiseerd door de leden zelf. Dat betekent dat iedereen een grote inbreng heeft en zijn eigen ideeën er in kwijt kan. Bovendien is de kans groot dat je er goede vrienden/vriendinnen aan overhoudt voor je hele leven..

■ Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie en de Algemeen Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie en -bescherming. Geïnteresseerden wordt aangeraden nader contact op te nemen met het INFO-Centrum Jeugdbonden: Aldert Gutter, Albatrosweg 110, 1826 KJ Alkmaar, 072 - 617 821, waar je verteld wordt tot wie je in je eigen omgeving kunt wenden.

Drie miljoen Ecu* voor vogelbescherming

Dertien gebieden waar veel vogels leven of die door vogels worden bezocht, zullen in stand worden gehouden dank zij een schenking van 3,14 miljoen Ecu van de Europese Commissie.

Het geld gaat naar nationale projecten voor de bescherming van bedreigde soorten in acht EG-landen. In Nederland gaat het om de bescherming van de Friese IJsselmeerkust en in België om de redding van het moeras van Hensies.

De projecten hebben een verschillende duur, sommige eindigen reeds dit jaar, andere lopen tot 1988 of 1989. Vrijwel alle projecten worden voor de helft gefinancierd door de Europese Commissie terwijl de nationale regering de andere helft voor haar rekening neemt.

Voor elk van deze projecten heeft de Commissie een specifieke beslissing genomen, teneinde ervan verzekerd te zijn dat al het werk op tijd klaarkomt. Het gaat hier namelijk om dringende werkzaamheden die zonder de hulp van de Gemeenschap niet uitgevoerd zouden zijn.

Deze hulp is voor de betrokken regeringen een aansporing om de Europese Vogelrichtlijn uit 1979 met betrekking tot de bescherming van in het wild levende vogels te respecteren. Tot dusver hebben de lidstaten weinig neiging getoond de richtlijn toe te passen. Tegen ieder van hen heeft de Europese Commissie al minstens één keer juridisch moeten optreden.

* Ecu = f 2,32 en Bfr.42,70